NÅR VI SYNGER

EN ANTOLOGI OM SANGENS BETYDNING

Sangens Hus

Alle har en stemme

Når vi synger – en antologi om sangens betydning

Anne Agersnap, Lisbeth Smedegaard Andersen, Mads Bille, Lars Ole Bonde, Lea Wierød Borčak, Rasmus Skov Borring, Anne Odgaard Eyermann, Martin Lysholm Hornstrup, Claus Skjold Larsen, Esther M. Morgan-Ellis, Elsebeth Gerner Nielsen, Bertel Nygaard, Lasse Skovgaard og Anne Tetens.

2. udgave, 1. oplag, 2026
© 2026, Sangens Hus og forfatterne

Redaktion:
Lea Wierød Borčak, Mette Johnsen Elbeck, Elsebeth Gerner Nielsen og Mette Thue, alle fra Sangens Hus og Videncenter for Sang.

Omslag og grafisk tilrettelæggelse:
Janus Engelbrecht, Sangens Hus

Forsiden illustrerer et mønster, som dannes fx i sandkorn, når de ligger på en plade, der sættes i svingninger af lyd. Forskellige frekvenser skaber forskellige mønstre – som når sang skaber forskellige virkninger i os.

Kapitel 13 er oversat af Noa Kjærsgaard Hansen

Tryk:
JYPA

Miljømærket tryksag 5041 0826

CO2 KOMPENSERET TRYKSAG

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog kan kun findes sted på de institutioner, der har indgået aftale med Copydan, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

ISBN 978-87-973408-3-7

Udgiver:
Sangens Hus
Nørregade 7D
7400 Herning
www.sangenshus.dk

Indhold

Forord 7
Marianne Jelved

Indledning 9

OPRINDELSE:
På syngende grund 15
Claus Skjold Larsen

FÆLLESSKAB:
Fra hver-for-sig-fund til sam-fund 27
Elsebeth Gerner Nielsen

HVERDAGEN:
Sang under brusebad 41
Anne Odgård Eyermann

KORSANG:
Et talentmiljø i provinsen 53
Mads Bille

SUNDHED:
Sangens betydning for sundhed og trivsel 65
Lasse Skovgaard

TRIVSEL:
Sang og sundhed i indskolingen 93
Anne Tetens og Lars Ole Bonde

BÆREDYGTIGHED:
Sange er drømmenes sprog 107
Lisbeth Smedegaard Andersen

HÅB:
Mellem drøm, forventning og håb 119
Bertel Nygaard

FOLKEOPLYSNING:
Fællessang som folkeoplysning 133
Rasmus Skov Borring

TRADITION:
Fællessang – et selvfølgeligt eller et særegent ritual? 145
Anne Agersnap

FÆLLESSANG:
»Godhedsdiskurs« og eksklusion i dansk fællessangskultur ... 159
Lea Wierød Borčak

MANGFOLDIGHED:
Sangfoldighed 171
Martin Lysholm Hornstrup

TEKNOLOGI:
Adskilt af tid og rum, men forenet i sang:
Fællessang og medier 185
Esther M. Morgan-Ellis og Lea Wierød Borčak

EFTERORD:
Sangens betydning i mit univers 199
Bertel Haarder

Om forfatterne 205

»Godhedsdiskurs« og eksklusion i dansk fællessangskultur

Af Lea Wierød Borčak, seniorforsker og formidler ved Sangens Hus og leder af Enhed for Sangforskning, Aarhus Universitet

Dette kapitel tager livtag med den omsiggribende positive diskurs, der i de seneste år har floreret i og om dansk fællessangskultur. I takt med den stigende bevågenhed om og interesse for at synge sammen er omtalen af de mange positive egenskaber ved det at synge også blevet allestedsnærværende. Som kapitlet beskriver, er denne udvikling hen imod en »godhedsdiskurs« om fællessang ikke fri for problematiske sider. For paradoksalt nok kan netop tendensen til at tale fællessang op være med til at skubbe nogen væk. Gennem nedslag i nogle typiske troper om fællessangens lyksaligheder samt eksempler fra igangværende sangantropologisk forskning peger kapitlet på en række eksklusionsmekanismer, der skjuler sig i sangens »positive presse«.

Fællessangens lyksaligheder

»Fællessang er livgivende«, »Fællessang skaber glæde og samhørighed«, »Syng dig sund og glad«, »Når vi synger sammen, hører vi sammen«, »Vi synger os i godt humør – og alle kan være med!«

Ovenstående er et tilfældigt udpluk fra online annonceringer af forskellige danske fællessangsarrangementer. Udsagnene illustrerer en af de mest karakteristiske egenskaber ved den aktuelle danske fællessangskultur, nemlig at den er omgærdet af en tyk aura af positivitet eller »godhedsdiskursen«, som norske sangforskere har kaldt den parallelle tendens til at anprise sangs lyksaligheder i pædagogisk og uddannelsesmæssig sammenhæng (Schei & Balsnes, 2022). Fællessang forbindes i den offentlige diskurs i Danmark med en perlerække af positive egenskaber: Sang giver liv, fællesskab, dannelse, bevarer kulturarven og styrker endda den mentale og fysiske sundhed.

Den stigende bevågenhed omkring dansk sangkultur siden årtusindskiftet (Borčak & Baunvig, 2023) bakkes i øvrigt op af en voksende mængde forskningslitteratur, der også i vid udstrækning understreger sangs positive egenskaber for fx samhørighedsfølelsen (Borčak & Baunvig, 2021). Der er med andre ord så mange positive konnotationer, at det kan være svært at have noget imod fællessang. Det samme gælder musik som generelt forbindes med positive begreber som harmoni, glæde eller fællesskab, hvilket har fået visse forskere til at advare om, at vi skaber et overdrevet positivt syn på musikkens kraft (Kertz-Welzel, 2016; Boeskov, 2018; Borčak, 2020).

Hvad er problemet? Hvis erfaringen og forskningen viser, at det er sundt og socialt at synge, hvorfor så ikke råbe dette budskab ud fra bjergtoppene? Problemet er, at budskabet lover mere, end det kan holde. Tag fx mit eksempel ovenfor om, at »alle kan være med«. Tanken er, at fællessang er maksimalt inkluderende; den udvisker grænserne mellem kulturer, sociale lag osv. I sangen kan vi glemme alt det, der skiller os, og bare smelte ind i fællesskabet. En smuk tanke, men sådan er det ikke alle, der har det i virkeligheden. Under covid-19-pandemien i 2020 og 2021, hvor DR viste sangshows, der blev set af millioner af danskere, kunne den opmærksomme iagttager også se negative røster poppe op i kommentarfelterne på sociale

medier (Borčak & Marstal, 2022). Der var folk, der absolut ikke kunne mærke det store sangfællesskab. Kunstneren Niels Lyhne Løkkegaard vakuumpakkede *Højskolesangbogen* i en happening, der skulle udstille den omklamrende »usagte nationalromantik«, som sangprogrammerne på DR ifølge kunstneren var udtryk for (Borčak & Marstal, 2022). Også journalisten Nanna Mogensen udtalte sig om det problematiske ved den ensidigt positive fællessangsdyrkning og anklagede de sangbårne fællesskaber for at være forlorne (Mogensen, 2020).

I et par år har jeg og mine kolleger ved Enhed for Sangforskning ved Aarhus Universitet været i færd med at skaffe fastere grund under fødderne for typiske påstande om dansk sangkultur, der cirkulerer i offentligheden. Hvad betyder det fx, når vi kalder os et »syngende folk« (Eyermann & Joensen, 2022)? Kan alle virkelig være med? I 2022 gennemførte vi en spørgeskemaundersøgelse (survey) om voksne danskeres syngepraksisser. Det fremgår af undersøgelsen, at omkring 9% af voksne danskere aldrig synger sammen med andre (Agersnap et al., u.u.). Det vil sige, at hele 91% af det danske folk dyrker fællessang i en eller anden udstrækning. Men vi bør dog passe på med at konkludere entydigt, at det hermed er bevist at vi er et syngende folk. De fleste dyrker nemlig mest fællessang forholdsvist sjældent og da oftest til rammesatte lejligheder som højtider, ritualer og fest, hvor fællessang traditionelt indgår. Det er derfor sandsynligt, at sang for de fleste er noget, der oftest blot følger med situationen, uden at man har valgt det selv. Den gruppe af danskere, der af egen drift dyrker fællessang og opsøger den som en aktivitet i sig selv, er faktisk en minoritet, kun marginalt større (15%) end den gruppe, der aldrig synger (se Agersnap i denne antologis kapitel 10).

I vores survey spurgte vi også til folks holdninger til at synge sammen. Her viste det sig, at 22% af voksne danskere ikke bryder sig om det. Som del af et større forskningsprojekt dykker jeg ned i holdningerne hos disse 22%. Hvad er det, de ikke bryder sig om ved fællessang? Grundene viser sig at række vidt – fra musikalske mindreværdsfølelser til et ubehag ved de underliggende, ideologiske implikationer, de oplever i sangsituationer. Vi er i skrivende stund

ved at færdiggøre indsamlingen af data og er ikke begyndt at analysere dem. Derfor har jeg endnu ikke færdige fund og resultater, om end jeg godt kan dele nogle foreløbige fund i løbet af kapitlet. I stedet vil jeg fokusere på to af de mest typiske troper, som er med til at romantisere diskursen om fællessang – og dermed, vil jeg hævde, er med til at skabe eksklusionsmekanismer i sangkulturen. Det drejer sig for det første om fællesskabstropen (»alle er velkomne«) og for det andet glædestropen (»man kan ikke være sur, når man synger«).

»Alle er velkomne«

I en passage i sin indsigtsfulde bog om dansk sangkultur fra 2020 forholder Philip Faber sig til den iboende fare for, at stærke fællesskaber kan få nogle til at føle sig udenfor. Fabers svar på problematikken er, at frivillighed er essentielt: »Man skal have lov at vælge den [sangskatten], men også at vælge den fra. Det gør ikke, at den lukker sig. Alle er velkomne« (Faber, 2020, s. 45).

Henrik Marstal og jeg selv viede ligeledes i vores bog om dansk sangkultur fra 2022 et kapitel til eksklusionsproblematikker i sangkulturen. Her påpegede vi, at dét, at alle er velkomne, imidlertid ikke er det samme som, at alle føler sig velkomne (Borčak & Marstal, 2022, s. 117). Påstanden om, at alle er velkomne, fremsættes som oftest af fællessangens gatekeepere. Dem, der føler sig udenfor, kommer næppe til at føle sig mere inkluderet af påstanden. Den potentielle kløft mellem afsenders intention og modtagers oplevelse, tror jeg, er roden til mange misforståelser mellem fællessangskulturens »insidere« og »outsidere«. Man kan ikke bare påstå sig frem til, at alle er velkomne. Det er for nemt.

Jeg har tidligere vovet den hypotese, at »alle er velkomne«-tropen er mere et ønske end et faktum – et romantisk ideal klædt ud som en nøgtern konstatering (Borčak, 2020). Det stemmer med en del udsagn fra de informanter, jeg interviewer om deres aversion mod fællessang. Det er en gennemgående oplevelse, at fællessangens tilhængere eller entusiaster nærmest forsøger at »omvende« andre (det er en informants nøjagtige formulering). Fællessangsskeptikerne oplever simpelthen, at de ikke kan få lov til at være i fred med deres

præference. Deres omgivelser vil så gerne have, at de forstår, at sang er så godt for så mange ting. Meget mod min forventning oplever de fleste fællessangsskeptikere derfor ikke, at fællessang burde være mere inkluderende. De synes tværtimod, at den er for inkluderende.

Argumentet om, at man jo »bare kan vælge det fra«, bliver dermed også sat i et noget andet lys, for det er åbenbart ikke så nemt at blive fri. Mine interviews med mennesker, der har det svært med sang, har gjort det tydeligt for mig, hvor ofte man som dansker befinder sig i en situation, hvor sang er påkrævet. Fødselsdage, jul, sammenkomster, sommerfester. Alle os, der godt kan lide at synge – eller bare ikke har noget imod det – lægger nok ikke mærke til det. Men det gør fællessangsskeptikerne.

Med sanghistorisk forskning i ryggen kan man sige, at der er to slags sangtraditioner: på den ene side en officiel, formaliseret sangkultur, der bliver kanoniseret i sangbøger. I dansk sammenhæng er det oplagt at tænke på *Højskolesangbogens* dominans og den typiske fremførelsessituation, hvor en pianist ved et sort flygel guider en sal gennem en række strofiske sange, mens folk sidder med næsen i den blå bog. På den anden side er der en uofficiel, ikke-formaliseret sangkultur, der praktiseres mundtligt og fra hukommelsen og til langt mere uformelle lejligheder på gader og stræder, rundt om lejrbålet og til fodboldkampen (Clausen, 1958; Bak, 2018; Borčak & Marstal, 2022). Eftersom det er den førstnævnte, der er mest anerkendt og fylder mest i den offentlige diskurs, har denne type »formaliseret« fællessang nærmest monopoliseret fællessangsbegrebet i Danmark. Vi ser straks salen med flyglet og stolerækkerne for os, når vi hører ordet fællessang. Den formaliserede fællessangstype er gennemtrængt af kulturelle koder, man skal kende, for at kunne være med. Allerførst skal man kunne læse. Allerede her opstår første problem. For som Martin Hornstrup viser i sit kapitel i denne antologi, så er det ikke særligt inkluderende for folk fra andre kulturer at skulle forholde sig til lange skrevne tekster med svære danske ord om fædrelandske emner. Her passer kortere, cirkulære formater med catchy omkvæd, der er nemme at lære, bedre ind. Måske endda

tilsat lidt dans – men sådan spiller klaveret ikke i den formaliserede fællessangskultur.

Derudover er det en stor fordel, hvis man har fået fællessangsrepertoirets kernesange, den såkaldte »sangskat«, ind med modermælken (Rishøj, 2023). Men der er også en bestemt måde at synge og opføre sig på, som gør sig gældende. Man skal sidde stille, vide at man skal begynde at synge, når forspillet er slut, og så skal man ikke være for højrøstet. Formaliseret fællessang er generelt en noget afdæmpet affære. I den norske komediefilm *Så blev det jul igjen* fra 2023 er der en scene, der viser, at det med det afdæmpede nok er et generelt skandinavisk fænomen. Den unge kvinde Thea sidder i kirken i sin hjemlandsby med sin indiske kæreste Jashan, som hun har taget med for at møde familien for første gang. Han undrer sig over, hvorfor de befinder sig i en kirke, når familien ikke er kristen. Thea fortæller ham, at det er, fordi det er jul. Orglet sætter ind med »Dejlig er jorden«, og Jashan forsøger at synge med af karsken bælg. Thea stikker en albue i siden af ham og hvæser, at han synger for højt. Bestyrtet forsvarer Jashan sig med, at han bare synger – modsat resten af kirken, som nærmest hvisker, mener Jashan.

Det første karakteristiske ved optrinnet er, at der er en bestemt måde at synge på. Man forventes at synge med – men ikke for højt. Jashans sang bliver akavet i situationen, fordi han ikke er indviet i den kode. Det andet karakteristiske er, at det bestemt ikke er nødvendigt at kunne stå personligt inde for sangtekstens budskaber i fællessang. Når Thea og hendes familie synger »os er en evig frelser fød«, er det ikke, fordi de tror på det, men fordi det er en juletradition. Fællessangens rituelle karakter bliver tydelig. Ritualer er netop kendetegnet ved, at det ikke er indholdets bogstavelige betydning, men derimod handlingens sømmelighed i situationen, der er afgørende (Borčak & Baunvig, 2021).

I Jashans halvsarkastiske reaktion aner man en smule foragt. Måske oplever han situationen som falsk og forloren. Sådan er det i hvert fald for en del af de informanter, jeg har talt med. Et genkommende billede, jeg har hørt i interviews, er, at fællessang opleves som et slør eller et forhæng, der skal dække over, at der ikke er noget

egentligt fællesskab bagved. Én informant sammenlignede det med kejserens nye klæder.

En anden udbredt årsag til at tage afstand fra fællessang er følelsen af, at ens vokale præstation er underlegen. Vores survey viste, at næsten halvdelen af danskerne ikke selv synes, de synger godt. Varianter af udsagn som »jeg kan ikke synge« eller »jeg har ikke en god sangstemme« kommer da også til udtryk hos en del af mine informanter. Opfattelsen opstår ofte som følge af kommentarer fra nærtstående eller oplevelser i skole/uddannelse. Nogle (især ældre) har prøvet i skoletiden at få direkte at vide af en lærer, at de ikke kan synge. For nogle er det et familiemedlem, der har sagt til dem, at de synger dårligt. Sådanne oplevelser kan blive ophav til det, sangforskningen har kaldt stemmeskam (Schei & Schei, 2017). En informant påpegede, at (følelsen af) sangmæssig inkompetence meget vel kan skyldes, at man ikke lærer at synge op gennem sin uddannelse. Informanten ville selv ønske, at vedkommende havde lært at synge i skolen. Det er her værd at påpege, at skolen faktisk har en vigtig opgave for sangsocialiseringen. Således viser vores survey en sammenhæng mellem, hvor meget man har sunget i familie og skole som barn, og hvor meget man deltager i sangkulturen senere i livet.

»Man kan ikke være sur, når man synger«

Det er en af de allermest udbredte påstande i fællessangskulturen, at man ikke kan være sur, vred, ked af det eller nære »negative« følelser, når man synger. Argumentet anvendes i implementeringen af alt fra sundhedskor (Pedersen, 2024) og fængselskor (Adrian, 2017) til morgensang på skoler (Flatau, 2019). Problemet er, at det er åbenlyst usandt. Det ved enhver, der har prøvet at sige farvel til en kær afdød og sunget vedkommendes yndlingssalme ved begravelsen. Det er netop en af de fremmeste kvaliteter ved sang, at den kan være medium for hele følelsesregistret. Forskningen i sammenhængen mellem sang og sundhed peger da også på, at sangaktiviteters positive virkning på mental trivsel ikke mindst skyldes mobiliseringen af alle slags følelser, både positive og negative (Damsgaard, 2023). Når sang trigger negative følelser, betragtes det i musikterapeutisk

sammenhæng ikke nødvendigvis som et tilbageskridt, men derimod som et potentielt skridt mod bedring (Bibb, 2018).

Man sætter altså en anselig begrænsning på sangens fulde potentiale ved kun at fokusere på dens glædefremmende aspekter. Det er derfor ikke nødvendigvis hensigtsmæssigt, at den formaliserede fællessangskultur i Danmark har så ensidigt fokus på den glade og hyggelige stemning. Paradoksalt nok kan der heri netop ligge et eksklusionspotentiale. Som Henrik Marstal og jeg har påpeget, kan nogle »opleve, at fællessangens nærmest per definition ekstroverte væsen vanskeliggør deltagelse for personer, der er introverte, generte eller som på anden vis har svært ved at indtræde umiddelbart i sociale fællesskaber« (Borčak & Marstal, 2022, s. 118).

I mine interviews med fællessangsskeptikere har jeg talt med flere, der bekræfter, at de typiske fællessangssituationer ikke harmonerer godt med et introvert sind. De oplever det som invasivt og grænseoverskridende, når én i selskabet hiver en guitar frem eller deler et sangark ud, og alle tilsyneladende er med på, at en fællessang er en god idé. Nogle af dem giver endda udtryk for, at deres lede ved fællessang bliver forstærket af »godhedsdiskursen«. Jo mere livsbekræftende og selvgod fællessangen fremstilles i den generelle diskurs, jo mere skeptiske bliver skeptikerne.

I juni 2023 bragte DR's ungeprogram Ultranyt et indslag om vores forskning i dansk sangkultur med særligt fokus på den femtedel af danskerne, der ikke bryder sig om at synge. Journalisterne lavede deres eget lille eksperiment med en skoleklasse, som de bad om at dele sig op i dem, der godt kunne lide fællessang, og dem, der ikke kunne. Klassen fordelte sig med cirka en halvdel i hver gruppe. Journalisten i programmet spurgte én af de elever, der havde stillet sig i »kan ikke lide fællessang«-gruppen, hvorfor han havde stillet sig dér. Eleven svarede: »Fordi jeg ikke har humøret til at synge meget tit.« Det lader altså til, at dansk fællessangskultur kræver en bestemt opløftet sindstilstand, som ikke altid lader sig mønstre af alle.

Måske er der en endnu mere problematisk understrøm i den evindelige positive stemning, der omgærder sangkulturen. Niels Lyhne Løkkegaards bekymring omkring fællessangsbølgen under

covid-19-nedlukningerne gik bl.a. på, at den havde en pacificerende effekt på borgerne. Det var feel good-stemningen i DR's syngeprogrammer medvirkende til: Den joviale vært i de pæne omgivelser med blomster på bordet og slik i skålen slørede ifølge Løkkegaard for programmernes eksplicitte politiske formål, nemlig at nedtone interessemodsætningerne mellem stat og borger i en anspændt tid (Borčak & Marstal, 2022, s. 136). En lignende kritisk holdning kommer til udtryk hos mine informanter, når de kritiserer den »hyggelige« rammesætning af vor tids fællessangskultur. En informant pegede på danskernes tendens til ukritisk at overhøre sangenes budskaber, mens man synger. Det er udtryk for historisk ignorance, mente denne informant, at tage en sang – lad os sige en patriotisk krigssang fra 1800-tallet – helt ud af sin kontekst og så bare synge den, fordi det er »hyggeligt«.

I en artikel om »sonisk medborgerskab« påpeger tre lydforskere i lighed med Løkkegaard, at fællessangens funktion som homogeniserende solidaritetsudtryk under covid-19-nedlukningerne stod i kontrast til den anspændthed, der herskede mellem myndighed og borgere (Højlund et al., 2021). Måske er vi her på vej ind mod årsagen til, at nogle af mine informanter har givet udtryk for, at fællessang kan være en farlig kraft. Fordi den kan ensrette, sløre og forføre.

Der er talt meget om fællessangens funktion som tillidsudtryk under pandemien – til gengæld meget lidt om det faktum, at fællessang også blev brugt i den stikmodsatte funktion, nemlig som mistillidsudtryk. Demonstranterne i Københavns gader, fx gruppen Men in Black, sang også fællessang – dog ikke den formaliserede, pænt afdæmpede af slagsen. De skrålede den til lejligheden bryggede protestsang »Mette Ciao«. Hvis vi skal få det fulde billede af fællessangens beskaffenhed, må vi begynde med at indse, at dette også er en slags fællessang (se også Skovgaard, 2020). Demonstranterne overholdt ikke det uudtalte fællessangskodex om at synge pænt og afdæmpet – og det lykkedes også glimrende for dem at være sure, mens de sang.

Opsamling

Gennem nedslag i to typiske troper i »godhedsdiskursen« om dansk sangkultur har jeg peget på, at der gemmer sig en række eksklusionsmekanismer under fællessangens gode ry. Årsagerne rækker fra modstanden mod et postuleret eller falsk fællesskab til oplevelsen af, at man ikke synger godt eller er musikalsk nok. Hvad angår den første mere ideologisk funderede fællessangsskepsis, må vi begynde med at indse, at man ikke kan postulere en fællesskabsfølelse frem. Det nytter ikke at reiterere en fortælling om, at fællessang forener alle danskere på tværs af sociale og kulturelle skel, når vi nu ved, at det ikke er rigtigt. Et første ydmygt skridt er at udvide fællessangsbegrebet, så det rummer andre tilgange end den formaliserede tradition.

Hvad angår oplevelsen af manglende syngeevne: Det er vigtigt at notere sig, at det er en medfødt evne at synge (Bjørkvold, 1989), men mestring af sangstemmen er stadig noget, man skal lære, udvikle og vedligeholde. Her er der en vigtig opgave for skolerne. Tidligere var sang på skoleskemaet i danske skoler en selvfølgelighed, men i de sidste små 50 år har fokus været på et bredere musikbegreb, hvilket nok har skubbet en egentlig syngedannelse (arbejde med stemmetræning, flerstemmighed, kropslighed osv.) i baggrunden.

Når jeg slår til lyd for en større opmærksomhed på fællessangens eksklusionsmekanismer, er det ikke, fordi jeg mener, der er grund til at begrænse sangkulturens udbredelse eller så tvivl om sangens gode egenskaber. Tværtimod. En oprigtig interesse for og anerkendelse af grænserne for fællessangens sociale inklusion vil højst sandsynligt kun styrke dansk sangkultur.

Litteratur

Adrian, L. (2017). Leder af Fangekoret: Man kan ikke være sur og synge på samme tid. *Kristeligt Dagblad*, 4. april. https://www.kristeligt-dagblad.dk/leder-af-fangekoret-en-boen-om-tilgivelse-blev-til-rap

Agersnap, A., Borčak, L. W., Kirkegaard, T. & Baunvig, K. F. (Under udgivelse). *Så syng da Danmark! Dansk fællessangskultur i tal*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Bak, K. S. (2018). Fællessangstraditioner i Danmark ca. 1780-1960. *Fællessang og fællesskab*, redigeret af Stine Isaksen, 15-49. Herning: Videncenter for Sang.

Bibb, J. & McFerran, K. S. (2018). Musical Recovery: The Role of Group Singing in Regaining Healthy Relationships with Music to Promote Mental Health Recovery. *Nordic Journal of Music Therapy*, 27 (3): 235-251. https://doi.org/10.1080/08098131.2018.1432676

Bjørkvold, J-R. (1989). *Det musiske menneske: barnet og sangen, lek og læring gjennom livets faser*. Jon-Roar Oslo: Freidig.

Boeskov, K. (2018). Moving Beyond Orthodoxy: Reconsidering Notions of Music and Social Transformation. *Action, Criticism, and Theory for Music Education*, 17(2), 92-117. doi:10.22176/act17.2.92

Borčak, L. W. & Marstal, H. (2022). *Fællessang – fælles sag? En bog om sang som kollektiv handling*. København: Forlaget Højskolerne.

Borčak, L. W. & Baunvig, K. F. (2021). Medial Conditions for Social Bonding in Singing. *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music* 52, (2): 391-416.

Borčak, L. W. & Baunvig, K. F. (2023). Sang og syngning i skolen: Dansk skolesang mellem håndgribelig og uhåndgribelig kulturarv. *Tidsskriftet SANG*, 4: 1-26.

Borčak, L. W. (2020). Community as a Discursive Construct in Contemporary Danish Community Singing. *SoundEffects*, 9 (1): 81-91.

Clausen, K. (1958). *Dansk Folkesang gennem 150 år*. København: Fremad.

Damsgaard, J. B. & Jensen, A. (2021). Music Activities and Mental Health Recovery: Service Users' Perspectives Presented in the CHIME Framework. *International Journal of Environmental Health Research*, 18 (12): Article 6638. https://doi.org/10.3390/ijerph18126638

Eyermann, A. O. & Joensen, J. B. (2022). Der hvor impulserne mærkes. *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*. https://www.kfpt.dk/pub/nzf0t3yl

Faber, P. (2020). *Den danske sang*. København: Politikens Forlag.

Flatau, L. (2019). Morgensang tilbage på skemaet: Man kan ikke være sur, når man synger. *TV Midtvest*, 15. august. https://www.tvmidtvest.dk/herning/morgensang-tilbage-pa-skemaet-man-kan-ikke-vaere-sur-nar-man-synger

Højlund, M. K., Vandsø, A. & Breinbjerg, M. (2021). Det soniske medborgerskab: Om rodede og skrøbelige mellemværender med lyd. *Kulturstudier*, 12 (2): 94-117. https://tidsskrift.dk/fn/article/view/129569/175390

Kertz-Welzel, A. (2016). Daring to Question: A Philosophical Critique of Community Music. *Philosophy of Music Education Review*, 24 (2): 113-130

Rishøj, L. (2024). Den danske sangskat – hvad er det? Kanonisering af dansk folkelig sang. *Tidsskriftet SANG* 5: 1-19.

Mogensen, N. (2020). Til forsvar for stilheden (og den dårlige stemning). *POV International*, 5 april (2020). https://pov.international/nanna-mogensen-til-forsvar-den-darlige-stemning/

Pedersen, H. M. (2024). Syng dig sund: 'Man kan ikke være sur og ked af det, når man synger'. *TV2 Nord*, 5. maj. https://www.tv2nord.dk/hjoerring/syng-dig-sund-man-kan-ikke-vaere-sur-og-ked-af-det-naar-man-synger

Schei, T. B. & Schei, E. (2017). Voice Shame: Self-censorship in Vocal Performance. *The Singing Network*: 1-10.

Schei, T. B. & Balsnes, A. H. (2022). Godhetsdiskursen om sang i barnehage og skole, i *Kunstskapte fellesskap*, redigeret af M. Fieldseth, H.H. Stien & J. Veiteberg, 239-260. Oslo: Fagbokforlaget. doi: https://doi.org/10.55669/oa130508.

Skovgaard, L. (2020). På vej mod en fællessangstypologi. *Tidsskriftet SANG*, 1: 32-37.

Om forfatteren

Fotograf: Stine Vejen

Lea Wierød Borčak er seniorforsker og formidler ved Sangens Hus og Aarhus Universitet, hvor hun leder Enhed for Sangforskning og beskæftiger sig med sangforskning fra mange forskellige vinkler. Hun leder et forskningsprojekt om dansk fællessangskultur kaldet »A singing society? Communal singing in Denmark and the limits of social inclusion«, der er støttet af Carlsberg Fondet. Hun har udgivet bøger og artikler om emner som intermedial og multimodal sanganalyse, nonsenstekster i popmusik, social bonding-effekter af samsang samt sang mellem litteratur og musik.